

Kronikk: Mobbing i skolen kan avdekkes og stoppes

Mobbetallene holder seg stabile fra år til år.

Hvorfor det, når skolen med kunnskap og innsats både kan avdekke og stoppe mobbing hvis den vil?

Skjult mobbing

Det foregår mye mer mobbing i skolen enn lærere og foreldre flest vet om. I den årlige elevundersøkelsen svarer en av fire elever at de opplever mobbing. De fleste bare en gang i blant, mens hver tjuende elev blir mobbet ukentlig eller oftere.

En forutsetning for å få gjort noe med de høye mobbetallene er at skolen fortløpende vet hva den skal gjøre noe med. Det kan synes som en stor utfordring. Mye av mobbingen er skjult, og finner sted i visshet om at den med stor sannsynlighet kan forbli skjult.

En hovedgrunn til at mobbetallene forblir høye, er en generell manglende kunnskap om hvordan skolen i det daglige arbeidet kan avdekke mobbing, stoppe den, og forebygge slik at den ikke oppstår. En annen hovedgrunn er manglende eller i beste fall utydelige prioriteringer for å få til nødvendig endring. Å prioritere betyr å velge noe fremfor noe annet. Her kan både statlige myndigheter, kommuner og fylker som skoleeiere, og skoleledere bli mer markante.

Mangelfull mobbelov

En tredje årsak til høye mobbetall ligger i et mangelfullt lovverk. I følge mobbeloven (Opplæringslovens § 9a) så plikter læreren å handle dersom hun "får kunnskap eller mistanke" om mobbing og undertrykkende atferd. Skolen har med andre ord ingen selvstendig plikt til å kartlegge aktivt og regelmessig hvordan enkelteleven har det og hva som skjer av mobbing og undertrykking. Slikt sett kan skolen med god samvittighet si at "vi viste ikke". Det er ikke godt nok. Skolen bør, med skoleleder i førersetet, ha et selvstendig ansvar for aktiv og regelmessig kartlegging av mobbing og annen destruktiv atferd. Skoleleder

bør være initiativtager, pådriver, innsamlingsentral for informasjon og tilrettelegger for lærere.

Skoleledere og lærere som forventer at holdningsarbeid skal få bukt med mobbeproblemet eller at den som blir mobbet skal si i fra om mobbing, forregner seg. Den som blir mobbet er ofte den siste til å si i fra. Holdningsarbeid er på sin side viktig for å normdanne, men er ikke et tilstrekkelig redskap for verken å forebygge eller å få slutt på mobbing. Arbeid mot mobbing i skolen er ene og alene et voksenansvar som krever aktiv voksenintervensjon. Dersom skolen ønsker det så er det ikke bare mulig, men også relativt enkelt å ha vedvarende god innsikt i en elevgruppe. Og en god nyhet i trange økonomiske tider er at det ikke trenger å koste skolen spesielt mye.

Den hyppige elevsamtalen

Det kan fremstå som en selvfølgelighet, men er det ikke; serier av planlagte, hyppige og korte samtaler med enkelteleven gir informasjon som er helt avgjørende for å avdekke, stoppe og forebygge mobbing. Under fire øyne sier elever mye til voksne de har tillit til. Starter skolen med denne typen elevsamtaler tidlig i skoleløpet, blir det mindre rom for at mobbing, undertrykking og negative roller får utvikle seg. Når læreren har tilstrekkelig innsikt i elevgruppa, kan de fleste samtalene begrenses til mellom 3 og 10 minutter. Med en time definert tid i uka kan kontaktlæreren ha rukket å snakke med alle sine elever i løpet av få uker.

De fleste lærere snakker med elever, både planlagt og ad-hoc. En utfordring er imidlertid at lærerens tid til fortrolige samtaler er begrenset, og at det ofte er noen få elever som får mye mer av denne tiden enn andre. Alle trenger å bli sett regelmessig. Derfor er det behov for en definert ukentlig tid, som ikke kan spises opp av alle andre gjøremål læreren har i en hektisk hverdag.

Den korte jevnlige elevsamtalen er også et eminent verktøy for å bygge en-til-en relasjonen til enkelteleven, til å normdanne på hva som er riktig eller galt, korrigere uten å være anklager, og den kan gi et glimrende utgangspunkt for tilpasset opplæring. Med den hyppige korte samtalen kommer læreren også bedre i posisjon til å bygge egen autoritet og ledelse. Spesielt inn mot de mest utfordrende, negative eller glemsomme elevene, som allerede kan være vant til å bli pratet med ofte, kanskje med et negativt fortegn. Elever man har bygd en god relasjon til, har en mye høyere terskel for å utfordre lærerens autoritet.

Reduser handlingsrommet

Et rådende mantra i skolen må alltid være at ingen elev, uansett grunn, har rett til å ødelegge for andre eller gjøre andre vondt eller utrygge. Et hovedspor i mobbearbeidet bør derfor være å snevre inn elevens handlingsrom til å kunne gjøre noe negativt mot andre. Det gjøres bl.a. gjennom god organisering, voksnes tilstedeværelse, bygging av en enhetlig voksengruppe, fungerende back-up ordninger for å fange inn enkeltelever, samt vilje og evne til å få innsikt.

Dersom læreren tar serier av korte samtaler over tid vil følgende mekanisme kunne gjøre seg gjeldende: Elevene kan oppfatte læreren som en "allviter" som vet hva som foregår også der det ikke er voksne tilstede: i gymgarderoben, på fotballbanen, på skolebussen, i friminutt, på internett, via mobiltelefon etc. Når elevene vet at læreren ikke bare vil få vite, men også vil gripe fatt i negative forhold som blir avdekket, så faller mye mobbing og annen uønsket atferd bort. Sett lys på trollet og det sprekker. Forutsetningen er at de voksne i skolen har gjort forarbeidet godt nok. At de har konkretisert i fellesskap hva som er uakseptabelt, har synliggjort dette for både elever og foreldre, og sammen arbeider for å etablere felles ledelse over elevene. Lærere som står uforberedt eller alene kan gi elever som ønsker å mobbe et for stort spillerom.

Elever som fortsetter å mobbe må bli ansvarliggjort. Elever har en frihet under ansvar, og misbruker en elevs tillit som blir gitt, må det også være en konsekvens. Markant og naturlig ansvarliggjøring vil i første omgang alltid være informasjon til, og dialog med hjemmet. Dersom mobbing ikke opphører bør eleven få redusert sin egen frihet til å kunne mobbe, slik at andre elever får en tryggere hverdag.

Mangler skolen gode nok systemer for å avdekke, stoppe og komme i forkant av mobbing, er det skoleleders ansvar å innføre dette. Ingen skole kan over tid unnskyldes at den mangler nødvendige strategier og systemer. Alle skoler kan tilegne seg innsikt og erfaringer på viktige områder som etablering av felles ledelse over elevgruppa eller bruk av elevsamtalen til både relasjonsbygging og kartlegging. Bare med aktiv og felles voksenintervensjon kan skolen bli et godt sted for alle.